

tema

2

BASHKËPUNIM DHE LIDHSHMËRI NË SHOQËRI QYTETARE

Qëllimi
i kësaj
teme

është që të
kuptohen
ngjashmëritë
dhe dallimet mes
njerëzve, si dhe
përfitimet nga
bashkëjetesa
në shoqëri
multikulturore.

Ngjashmëri dhe dallime mes NJERËZVE NË SHOQËRINË QYTETARE

Karakteristikë themelore e **shoqërisë qytetare** është e drejta e të gjithë qytetarëve që të marrin pjesë në jetën shoqërore. Kjo është njëra nga shtyllat themelore të demokracisë. Kjo do të thotë se secili qytetar, në mënyrë të ndryshme, (përmes votimit, bashkimit në organizata civile, aktiviteteve vullnetare, etj.), mund të vendosë ose të marrë pjesë në vendimet që kontribuojnë në krijimin e kushteve për zhvillim dhe për jetë cilësore. Një karakteristikë tjetër e shoqërisë civile e cila, gjithashtu, konsiderohet si shumë e rëndësishme, është respektimi i parimeve themelore të lirisë, drejtësisë, barazisë, respektimi dallimeve dhe të drejtave të të gjithë njerëzve.

Vendi ynë është shoqëri demokratike, qytetare ku jetojnë së bashku disa kultura dhe respektimi i këtyre parimeve është i garantuar me Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë.

Kur themi se në vendin tonë jetojnë pjesëtarë të kulturave të ndryshme, mendojmë në pjesëtarë të bashkësive të ndryshme etnike, të bashkësive të ndryshme fetare, pjesëtarë që flasin gjuhë të ndryshme, etj. Të gjitha këto kultura janë specifike dhe janë të ngjashme, por edhe të ndryshme mes vete.

Çfarë duhet të dimë për kulturën?

Me termin **kulturë** nënkuptohet mënyra e jetës së pjesëtarëve të një shoqërie të caktuar apo e grupeve të caktuara në kuadër të asaj shoqërie. Kjo do të thotë se kur themi kulturë, nuk mendojmë vetëm për muzikë, art, literaturë, etj. Kultura e përfshinë edhe mënyrën në të cilën njerëzit në një shoqëri të caktuar komunikojnë mes vete, mënyrën në të cilën vishen, çfarë dhe si ushqehen, zakonet që kanë të bëjnë me kurorëzimet ose, nga ana tjetër, jeta në familje, mënyra e kryerjes së punës, ceremonitë religjioze, po madje edhe plotësimi i kohës së lirë. Elementet e kulturës mund të jenë besime,

ide, thënie gojore dhe vlera, por edhe objekte arkitektonike (ndërtesa, monumente) simbole, vepra artistike (piktura, skulptura), ose nga ana tjetër teknologjia, etj.

Themelore për çdo kulturë janë idetë që përcaktojnë se çfarë është ajo që konsiderohet si e rëndësishme, e vlefshme dhe e dëshirueshme. Këto ide abstrakte i paraqesin **vlerat** që pjesëtarët e një kulture të caktuar i kultivojnë dhe sipas të cilave udhëhiqen në sjelljen dhe veprimet e tyre në shoqërinë në të cilën jetojnë. Përderisa vlerat paraqesin ide për atë se çfarë është e drejtë ose e gabuar, **normat** paraqesin rregullat e sjelljes që i reflektojnë ose i, vendosin vlerat kulturore. Vlerat dhe normat, bashkërisht e formojnë mënyrën në të cilën anëtarët e një kulture të caktuar sillen në rrethine tyre.

Në Japoni është tërësisht e pranueshme kur pinë supë atë ta thithin duke bërë zhurmë, kurse nga ana tjetër, në shumë kultura kjo konsiderohet si sjellje e pahijshme. Te ne gishti i madh i ngritur lartë tregon diçka pozitive, por në Malezi gjesti i tillë konsiderohet si shumë ofendues.

Më lartë u theksua se të gjitha kulturat dallojnë prej njëra-tjetrës, por megjithatë secila kulturë është po aq e rëndësishme dhe asnjëra prej tyre duhet të vlerësohet. Është interesante të dihet se objekte, aktivitete ose ngjarje të njëjta në kultura të ndryshme mund të kenë kuptim të ndryshëm. Për shembull, në disa kultura ngjyra e bardhë është shenjë e lumturisë dhe kremtimit të çasteve të bukura, e në ndonjë kulturë tjetër është shenjë e pikëllimit. Shumë shpesh, dallimet kulturore dinë të jenë arsye për **konflikt** dhe kjo në të shumtën e rasteve ndodhë kur pjesëtarët e një kulture dinë shumë pak apo aspak për kulturën tjetër.

Jetojmë në një kohë kur përzierja e kulturave është e pashmangshme. Njëra prej arsyeve që kontribuon në këtë drejtim është **mobiliteti** gjithnjë e më i madh arsimor, që nënkupton nivelin arsimor arsimim në ndonjë vend tjetër (sipas kësaj edhe në ndonjë kultur tjetër); arsyeja tjetër është mobiliteti më i madh i tregut të punës (njerëz të një shteti punojnë në një shtet tjetër); më pas liberalizimi i vizave që ofron mundësi për udhëtim nëpër botë dhe njoftim të kulturave të reja; si dhe interneti. Kur krijohen kushte për përzierjen e kulturave, në mënyrë të pashmangshme krijohet hapësirë për komunikim mes pjesëtarëve të kulturave të ndryshme. Në këtë mënyrë ata njoftohen mes vete dhe kanë mundësinë për të vërejtur se përveç dallimeve kanë edhe shumë ngjashmëri, përballen me sfida të njëjta në jetë dhe kanë nevoja dhe interesa të ngjashëm.

Shembull:

Kur Denisi, i zgjedhur në një projekt për shkëmbim të nxënësve, shkoi në Gjermani ishte shumë i pikëlluar që i braktisë shokët dhe ishte shumë i brengosur se si do të përshtatet në mjedisin e ri. Ai nuk ishte i sigurt nëse do të gjejë shokë të ri meqë gjuhën gjermane e dinte shumë pak, nuk dinte shumë për kulturën e vendit dhe për interesat e njerëzve atje. Kishte frikë nëse do të pranohej fare nga moshatarët e tij. Kur filluan orët, në fillim kishte problem që të përshtatet, mirëpo ashtu siç njoftohej me nxënësit tjerë kuptoi se kanë interesa të ngjashëm – dëgjojnë muzikë të njëjtë, shikojnë filma të njëjtë, luajnë lojëra të njëjta në kompjuter. Kjo e inkurajoi Denisin që të komunikojë më lehtë me moshatarët, të shkëmbejë disa gjëra për veten, gjë që ishte kyçe në procesin e vendosjes së lidhjeve miqësore dhe njoftimit më të mirë të ndërsjellë.

Komunikimi dhe njoftimi janë pikë nismëtare për vendosjen e relacioneve pozitive mes pjesëtarëve të kulturave të ndryshme, që mbështeten në disa nga vlerat themelore për bashkëpunim siç janë sinqeriteti, transparenca, respektimi dhe kureshtja për të mësuar diçka të re. Kjo është e rëndësishme për realizimin e parimeve të shoqërisë qytetare demokratike.

Vallë, e keni ditur se ...

1

Në vitin 1950 vetëm 4 gjuhë janë folur në institucionet e Bashkimit Evropian, derisa **në vitin 2018 zyrtarisht përdoren 24 gjuhë**. Secili vend anëtar është prezantuar me gjuhën zyrtare të shtetit, dhe rrjedhimisht ajo bëhet gjuhë zyrtare në Bashkimin Evropian.

2

Vlerat themelore të Bashkimit Evropian janë: respektimi i dinjitetit të njeriut dhe të drejtave të njeriut, liria, demokracia, barazia dhe respektimi i së drejtës. Ato janë përcaktuar dhe garantuar në mënyrë të qartë me „Kartën për të drejtat themelore“.

Aktivitetet në orë

Nga lista e vlerave që është paraqitur më poshtë, zgjidh 10 vlera që për ty janë më të rëndësishme. Nëse mendon se ndonjë vlerë personale e jotja nuk është përfshirë në listë, lirisht mund ta shtosh. Me këtë zgjedhje e përpilove listën tënde personale të vlerave. Tani nga kjo listë, zgjidh 5 vlera që për ty janë më të rëndësishme. Më pas, mendo dhe prej këtyre 5, zgjidh vetëm 3 vlera që për ty janë më të rëndësishme.

Pasi t'i zgjedhësh 3 vlerat e tua personale mendo për arsyet pse këto tria janë më të rëndësishme për ty, a e kishe vështirë ose lehtë që ta bësh përzgjedhjen. Më pas, me nxënësin pranë teje bisedoni për vlerat e zgjedhura.

Gjatë orës diskutoni me tërë klasën rreth vlerave që për ju janë të rëndësishme. Në diskutimin merr pjesë edhe arsimtari/arsimtarja juaj dhe shikoni nëse lista e tij/e saj e vlerave është e ngjashme me tuajën, ose nga ana tjetër, ndoshta është tërësisht e ndryshme.

Lista e vlerave personale:

→ PAQEDASHËSI	→ LUMTURI	→ KREATIVITET
→ PASURI	→ DASHURI	→ KURESHTJE
→ FAT	→ FAMILJE	→ SHËNDET
→ SUKSES	→ URTËSI	→ SINQERITET
→ MIQËSI	→ VËRTETËSI	→ PROFESIONALIZËM
→ FAMË	→ STATUS	→ PËRGJEGJËSI
→ FUQI	→ PRANIM	→ SIGURI
→ NDIKIM	→ GUXIM	→ OPTIMIZËM
→ DREJTËSI	→ BASHKËPUNIM	→ MOTIVIM
→ _____	→ _____	→ _____

PËRKATËSIA në bashkësi

Që nga lindja ne i takojmë ndonjë bashkësie. Me bashkësi nënkuptohet një grup i njerëzve, që kanë diçka të përbashkët, si për shembull, karakteristika të përbashkëta (gjini, moshë, përkatësi etnike), qëllime të përbashkëta ose jetojnë në lokalitet të njëjtë gjeografik. Bashkësitë në të shumtën e rasteve kanë norma të vendosura dhe në bazë të atyre normave mundësohet mbijetesa e tyre.

Ashtu siç njeriu rritet dhe zhvillohet, ai bëhet pjesë dhe u takon bashkësive të ndryshme (për shembull: familje, shkollë, fakultet, organizatë në të cilën punon, lagje, komunë). Me këtë rast, është e pashmangshme që në ato bashkësi individi të ketë rolin personal dhe përmes tij të ndërtojë identitetin e tij (siç është sqaruar në shembujt nga tema 1: Pasqyra për veten si qytetar), por edhe të funksionojë në relacion me pjesëtarët tjerë të asaj bashkësie. Njerëzit në bashkësi plotësojnë, mbështesin dhe ndihmojnë njëri-tjetrin për t'i tejkaluar pengesat. Me komunikim të vazhdueshëm, mbështetje dhe përkujdesje të ndërsjellë, ata punojnë së bashku për të realizuar qëllimin e caktuar.

Klasa është një bashkësi në të cilën nxënësit kanë qëllim të njëjtë, e ai është që të përvetësojnë dituri dhe shkathtësi të reja. Megjithatë, të gjithë nxënësit e klasës përballen me sfida nga më të ndryshmet, kështu që në një klasë Ana e kupton shumë më mirë matematikën, ndërsa Samirit i shkon më mirë lënda e historisë. Nëse Ana i ndihmon Samirit në lëndën e matematikës dhe nëse Samiri i ndihmon Anës në lëndën e historisë, atëherë që të dy do të përvetësojnë materialin e panjohur dhe të tregojnë rezultate të mira, me çka do ta realizojnë qëllimin e përbashkët.

Përveç përfitimeve që anëtarët i kanë nga bashkësia e tyre ata, gjithashtu, mund të kontribuojnë në mënyrë aktive në avancimin dhe zhvillimin e saj. Nxitja për përmirësimin e bashkësisë vjen atëherë kur individë ose grupe nuk janë të kënaqur ose nuk pajtohen me kushte, rregulla, norma ose situata të caktuara që i ka vendosur bashkësia. Në rast të tillë, ata mund të nxisin diskutim dhe të propozojnë zgjidhje për përmirësim. Për të realizuar zgjidhjet e propozuara, anëtarët e bashkësisë (për shembull, nxënësit në shkollë në kuadër të bashkësisë klasore ose shkollore, qytetarët në kuadër të lagjes ose komunës së tyre, etj.) mund të organizohen në forma më të ndryshme dhe të planifikojnë aksione konkrete. Në shoqëritë qytetare, një formë e veprimit në bashkësi është përmes voluntarizmit.

VOLUNTARIZMI paraqet një aktivitet që kontribuon në përmirësimin e cilësisë së jetës në bashkësi përmes përfshirjes aktive të njerëzve në jetën shoqërore. Vullnetarët e japin kohën e tyre personale, mundin dhe diturinë në aktivitete prej të cilave përvetësojnë dituri, shkathtësi dhe përvoja të reja. Ata krijojnë miqësi të reja, u ndihmojnë të tjerëve që të punojnë në qëllimet e tyre dhe kontribuojnë në përparimin e bashkësisë së tyre.

Vullnetarët mund të ndihmojnë në organizimin e ndonjë ngjarjeje, të angazhohen në organizatë që u ndihmon kafshëve, të marrin pjesë aktive në aksione për grumbullimin e veshjeve dhe ushqimit për njerëzit që kanë nevojë për to, të marrin pjesë në aktivitete të ndryshme për ruajtjen e mjedisit jetësor dhe krijimin e mjedisit të pastër jetësor, të ndihmojnë në realizimin e aktiviteteve në shkollë, komunë, organizata qytetare dhe institucione tjera. Nga ana tjetër, voluntarizmi ka rol të rëndësishëm në përmirësimin e komunikimit me bashkësinë e tyre dhe ndihmon që të avancohen shkathtësitë dhe të përvetësohen përvoja që janë të domosdoshme për qytetari aktive.

Vallë, e keni ditur se ...

1

Korpusi Paqësor (Peace Corps) është organizatë joqeveritare amerikane, e cila është e përkushtuar ndaj paqes botërore dhe miqësisë, si dhe siguron vullnetarë në vendet nëpër botë që kanë kërkuar ndihmë. Korpusi Paqësor është themeluar në vitin 1961 nga presidenti Xhon F. Kenedi, ndërsa misionin e saj në Maqedoni e filloi në vitin 1996. Ata në Maqedoni kanë vullnetarë që ndihmojnë gjatë realizimit të mësimit në gjuhën angleze dhe zhvillimit të bashkësive lokale.

2

„Lidhja e skautëve (vëzhguesëve) të Maqedonisë“ është organizatë që ekziston prej vitit 1921. Misioni i tyre është përmes metodave të skautëve dhe edukimit joformal, fëmijët dhe të rinjtë të gjejnë vendin e tyre dhe të theksojnë karakterin e tyre, duke u përfshirë në mënyrë aktive në shoqëri, duke marrë vendime që e bëjnë botën vend më të mirë për jetesë. Anëtarë mund të bëhet secili banor i Republikës së Maqedonisë që ka arritur moshën shtatë vjeçe.

3

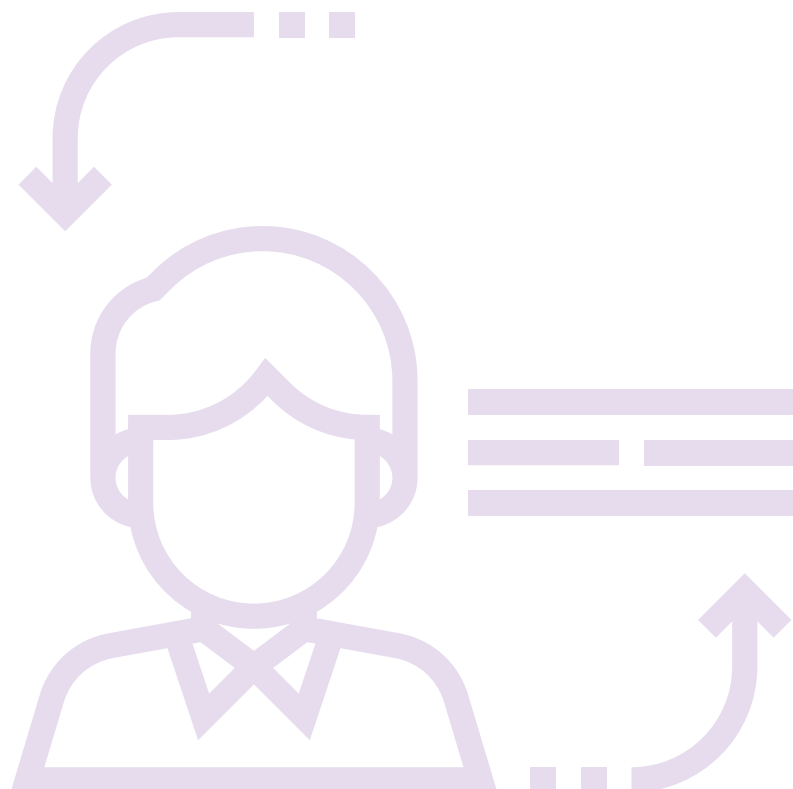
Më shumë se një miliardë njerëz në botë janë **vullnetarë**.

Aktivitet në orë

Bëni një hartë të klasës tuaj. Shkruani emrat e secilit nxënës dhe të arsimtarit të Arsimit qytetar. Për secilin ndaras shkruani një gjë në të cilën ai/ajo është i mirë/e mirë dhe në çfarë mënyre mund t'ju ndihmojë anëtarëve tjerë në bashkësinë tuaj klasore që të jenë më të mirë ose më të suksesshëm.

Bisedoni se çfarë do të donit të përmirësoni në klasën tuaj. Vendosni së paku 2 qëllime (për shembull: **1.** Të përmirësojmë shoqërimin dhe **2.** Të përmirësojmë suksesin shkollor të paraleles). Mendoni për mënyrën në të cilën secili prej jush mund të kontribuojë në realizimin e qëllimeve të vendosura.

BASHKËPUNIMI DHE LIDHSHMËRIA *në bashkësi*

Sot në botë nuk ekziston ndonjë shtet në të cilin jetojnë njerëz që i takojnë vetëm një kulture ose vetëm një bashkësie. Për shembull, në territorin e Republikës së Maqedonisë jetojnë qytetarë të cilët janë pjesëtarë të kulturave dhe bashkësive të ndryshme etnike (maqedonas, shqiptarë, turq, romë, serbë, boshnjakë, vllahë, etj.). Ato shtete, gjegjësisht shoqëri në të cilat jetojnë së bashku pjesëtarë të kulturave të ndryshme quhen shoqëri multikulturale. **Multikultura** është ekzistimi i më shumë grupeve të ndryshme në një shoqëri me dallimet e tyre racore, etnike, gjuhësore dhe dallime tjera. Shoqëria multikulturale angazhohet për njohjen e llojllojshmërisë etnike dhe kulturore dhe arritjen e barazisë shoqërore mes grupeve të ndryshme. Barazia nënkupton se secila kulturë në një shoqëri ka trajtim të barabartë, ndërsa karakteristikat kulturore të secilit grup janë të pranuar dhe respektuara si pjesë e identitetit të tyre.

Edhe pse në një shoqëri njerëzit vijnë prej bashkësive të ndryshme kulturore, ata realizojnë lidhje dhe janë të lidhur mes vete, në të shumtën e rasteve përmes institucioneve të përbashkëta siç janë shkollat, organizatat, ndërmarrjet, shoqatat, etj. Përmes formave të këtylla të lidhshmërisë ata bashkëpunojnë, komunikojnë dhe shkëmbejnë qëndrime dhe mendime. Megjithatë, për shkak të përkatësisë në grupe të ndryshme kulturore, etnike dhe religjioze, ndodhë që njerëzit të mendojnë në mënyrë të ndryshme për gjëra të caktuara.

Respektimi i dallimeve nënkupton pranimin se njerëzit e kulturave të ndryshme mund të kenë vlera, sjellje, besimi dhe pikëpamje të ndryshme ndaj disa aspekteve nga realiteti, pa i vlerësuar si të mira ose të këqija. Ato mund të na jenë të afërta ose të largëta, të na pëlqejnë ose jo, por për to nuk bindemi ose diskutojmë, thjeshtë i pranojmë si diçka e re që e kemi mësuar për një kulturë konkrete. Kjo është veçanërisht e rëndësishme të jetuarit e njeriut në një shoqëri multikulturale ku grupet e ndryshme kulturore i kultivojnë simbolet e tyre kulturore.

Shembull:

Çarshia e Vjetër në Shkup është vend ku kultivohen simbole të ndryshme kulturore. Aty mund të gjejmë ushqim të shijshëm tradicionale, zeje të vjetra, objekte kulturore-historike të ndërtuara nëpër histori (xhami, kisha, hane, hamame, bezistane). Gjithashtu, Çarshia është vend ku gjenden galeri artistike, muze, fakultete, shkolla, mbahen koncerte, shfaqje teatrore, revy mode, festivale të filmit dhe ngjashëm. Në Çarshi mund t'i dëgjoni të gjitha gjuhët që fliten në Maqedoni dhe është shembull i mirë i një bashkësie ku njerëzit komunikojnë, respektohen mes vete dhe ku kultivohen të gjitha simbolet kulturore.

Mënyra e këtyre bashkëveprimit është vetëm një prej shembujve se si mund të zhvillohet bashkëpunimi ndërmjet kulturave të ndryshme. Kontakti i drejtpërdrejt me pjesëtarët e kulturave të tjera na mundëson që t'i vërejmë ngjashmëritë dhe dallimet ndërmjet kulturave dhe të mësojmë se pse është kjo kështu. Në këtë mënyrë ne zhvillojmë ndjenjën e **tolerancës** dhe respektimit të dallimeve si parakusht për ndërtimin e bashkëjetesës ndërmjet kulturave të ndryshme. Të qenët tolerant ndaj tjetrit do të thotë të tregohet mirëkuptim dhe kujdes ndaj atij që është ndryshe, me qëllim që të krijohet hapësirë për dialog, që është i domosdoshëm nëse duam të mësojmë diçka më tepër për njëri-tjetrin.

Por, nuk mjafton që vetëm të dallohet ekzistimi i grupeve të ndryshme në një bashkësi. Në vend se të jetojnë njëri pranë tjetrit, njerëzit duhet të jetojnë njëri me tjetrin. Për të përparuar shoqëria, është e domosdoshme që njerëzit e grupeve të ndryshme të njihen dhe kuptohen mes vete. Gjithashtu, është me rëndësi të veçantë që të gjithë pjesëtarët e kulturave të ndryshme në një shoqëri të kenë mundësi të barabarta që t'i zhvillojnë potencialet e tyre dhe t'i praktikojnë të drejtat e tyre. Kulturat duhet të respektohen meqë secila prej tyre sjellë vlerat e saj që mund të kontribuojnë dukshëm në jetesën shoqërore. Në këtë mënyrë arrihet respektim i dallimeve dhe tolerancë e ndërsjellë me ç' rast ndërtohet bashkëjetesë dhe bashkim.

Vallë, e keni ditur se ...

1

Ministria e Arsimit dhe Shkencës **çdo vit u jep mbështetje shkollave** që të organizojnë aktivitete të përbashkëta të nxënësve të cilat nxisin bashkëpunimin mes nxënësve për avancimin e bashkëveprimit ndëretnik në arsim.

2

Në „**Deklaratën për parimet e tolerancës të UNESCO-s**“ të miratuar në Asamblenë e Përgjithshme të mbajtur në vitin 1995, toleranca përkufizohet si: “Respektim, pranim dhe vlerësim i llojllojshmërisë së pasur të kulturave nga bota jonë, formave tona të shprehjes dhe mënyrave për të qenë njeri”.

Aktivite në orë

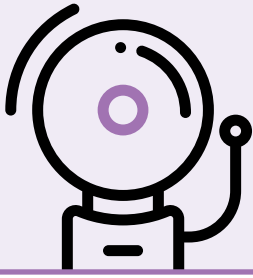
Aktiviteti 1:

Bisedoni me drejtorin e shkollës për atë se a ekziston në shkollën tuaj Ekip për Integrim Shkollor, që organizon aktivitete dhe iniciativa të përbashkëta me arsimtarët dhe nxënësit të cilët kanë prejardhje nga bashkësi të ndryshme etnike dhe të cilët mësojnë në gjuhë të ndryshme mësimore. Mësoni se kush janë anëtarët e ekipit, bëni një intervistë me ta, parashtrojuni pyetje për aktivitetet e zbatuara dhe prej informacioneve që i keni marrë përzgjidhni më të rëndësishmet dhe përgatitni një prezantim.

Secili prej jush në paralelen e tij duhet ta prezantojë punën e Ekipit për Integrim Shkollor në shkollën tuaj dhe t'i përshkruajë aktivitetet dhe iniciativat e përbashkëta që e përmirësojnë bashkëpunimin në klasë, shkollë, komunë, bashkësinë lokale dhe shoqërinë.

Aktiviteti 2:

Ndahuni në grupe dhe secili grup le të zgjedhë një shtet që do të paramendoni se do ta vizitoni. Secili grup hulumton për vendet, njerëzit, zakonet, ushqimin, gjuhën, religjionin dhe gjërat tjera interesante për atë shtet. Më pas, përgatitni një prezantim që do ta paraqesë më së miri shtetin që keni paramenduar se e keni vizituar. Mundohuni që prezantimi të jetë sa më interesant për bashkënxënësit tuaj. Më pas diskutoni së bashku se çfarë është e përbashkët për gjithë këto shtete.

Aktivite në orë

Aktiviteti 3:

Zgjidhni disa fjalë/shprehje që do të donit të mësoni se si shkruhen dhe shqiptohen në gjuhë tjera që fliten në Maqedoni (për shembull: në gjuhën maqedonase, serbe, shqipe, boshnjake, turke etj). Fjalë të tilla mund të jenë: toleranca, bashkëjetesa, bashkimi, paqja, të drejtat, barazia, drejtësia, etj., ose shprehjet: "Mirëdita", "Si je?", "Si e ke emrin?", "Faleminderit", etj.

Bëni qese prej letre në të cilat do të shkruan një fjalë/shprehje në më shumë gjuhë të ndryshme. Organizoni aksion në të cilin do t'i shitni qeset, me një çmim simbolik, në shkollë ose jashtë saj. Paratë e mbledhura shfrytëzojini për furnizimin e mjeteve mësimore ose gjërave tjera që do të vlerësoni se nevojiten për shkollën.

Në këtë mënyrë: 1) do të mësoni fjalë/shprehje të reja që i përdorin disa nga bashkësitë etnike në Maqedoni, 2) do ta rrisni vetëdijen e bashkësisë për nevojën e përdorimit të materialeve që riciklohen (letër në vend të najlonit), 3) do të kontribuoni në përmirësimin e kushteve në shkollën tuaj.

